

'Tijdschriftenbibliotheek': motor achter bewonerscontacten?

Een studie naar een tijdschriftenbibliotheek als instrument tegen
sociale kwetsbaarheid in een kleine leefgemeenschap

Matthijs Roelfzema (Masters that Matter) i.s.m.

GGD Haaglanden
Gemeente Delft
Woonbron Delft



Masters
that
Matter

Inhoudsopgave

Samenvatting	5
Inleiding	11
Beschrijving van het materiele object: de tijdschriftenbibliotheek	15
Theoretisch kader	19
relevante literatuur	19
Kritisch perspectief op buurtinterventies ter bevordering van de leefbaarheid	20
Literatuurlijst	23
Bijlagen	25



1 Samenvatting

Dit verslag geeft het onderzoek weer naar de werking van de zogenaamde 'Tijdschriftenbibliotheek'. Het onderzoek dat voor u ligt betreft de derde fase van de Tijdschriftenbibliotheek, uitgevoerd in de periode april tot en met sep-



tember 2014. Eraan vooraf ging het oorspronkelijke conceptontwerp ervan, waarop Xeï Hulshoff is afgestudeerd aan de faculteit Industrieel Ontwerpen van de TU Delft. Een tweede fase, in 2012, betrof een test of de bibliotheek (ook wel: 'kast') werkt. Het Dirk Costerplein in Delft diende daartoe als testlocatie. Uit de test bleek dat er inderdaad een circulatie van magazines op gang kwam en dat bewoners de Tijdschriftenbibliotheek waardeerden in termen als 'leuk', 'een leuk initiatief' en een 'goed idee'.

De vraag die mijn onderzoek in eerste instantie heeft gestuurd is of het ontwerp een bijdrage kan leveren aan een vermindering van sociale kwetsbaarheid. Dit omdat het dan immers recht zou doen aan de oorspronkelijke ideeën van Hulshoff. Zij werkte haar ideeën uit in de masterthesis

*foto boven: prototype van het concept uit de eerste fase
foto onder: test opstelling uit de tweede fase*

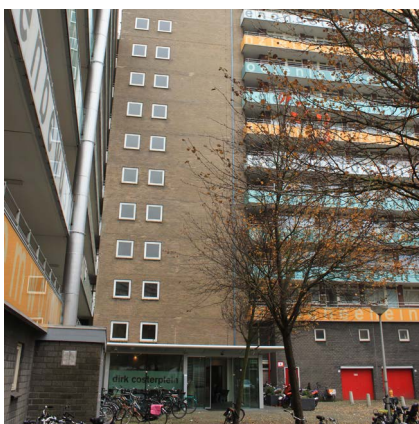
De vraag die mijn onderzoek in eerste instantie heeft gestuurd is of het ontwerp een bijdrage kan leveren aan een vermindering van sociale kwetsbaarheid.

*De kast is niet
probleemgedreven
maar juist preventief
van aard.*

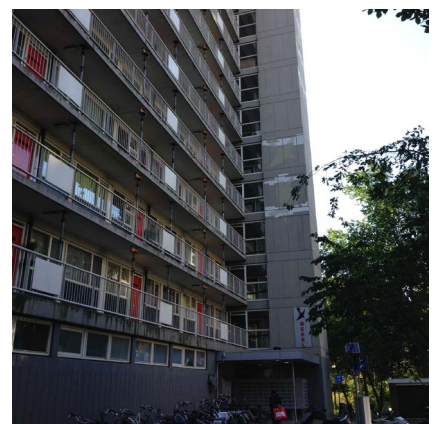
‘A design project to decrease social vulnerability’. Deze in-steek blijkt echter een te nauwe kijk op de realiteit te geven. De vraag of de tijdschriftenbibliotheek (of -kast) werkt tegen sociale kwetsbaarheid, kan ik nu beantwoorden met: “Dat weten we niet”. De condities tijdens dit relatief kortdu-rende onderzoek waren namelijk niet ideaal. Het project startte op 1 april, maar de bibliotheken zijn pas op 31 juli geplaatst. Dat heeft ermee te maken dat op de drie testlo-caties vrij laat groen licht is gegeven voor het plaatsen van de kasten. In één flat pas op de dag van plaatsing zelf. Dit had te maken met een niet ingecalculeerde inmenging van de leefbaarheidscommissies (een soort verenigingen van eigenaren en huurders) waardoor uiteindelijk nieuwe loca-ties nodig bleken. Zo is dus veel kostbare tijd om bewoners uitgebreid te spreken verloren gegaan.

Het idee dat een gebruiksvoorwerp als de tijdschriftenkast mensen met lichte psycho-sociale klachten uit het dal helpt of hen ervan kan genezen, is zeer ambitieus of eigenlijk moeten we zeggen te ambitieus. In de loop van het onder-zoek ben ik echter erachter gekomen dat de kast in plaats van kwetsbaarheid wel iets op gang brengt op het vlak van sociale cohesie (in een stedelijke leefomgeving). Daarmee is de kast niet probleemgedreven maar juist preventief van aard.

Ook in de literatuur zijn voldoende argumenten te vinden om te stellen dat er geen ‘harde regels’ te vinden zijn om de sociale situatie in een gemeenschap te verbeteren. Het is een complexe samenhang van elementen als kwaliteit van de fysieke omgeving, communicatie met instanties, activiteit van buurtbewoners, maatschappelijke status, etc. Echter geen van deze elementen lijkt afzonderlijk voldoende invloed te kunnen uitoefenen. De tijdschriftenbiblio-theek kan echter een fysieke vertaling zijn van een niet uit-gesproken collectiviteit. Door dit neer te zetten wordt dus ook het gemeenschappelijke vastgesteld en dat beïnvloedt de overige processen positief.



*de testlokaties in Delft, vlnr:
Dirk Coster, De Gaechflat, De
Merel.*



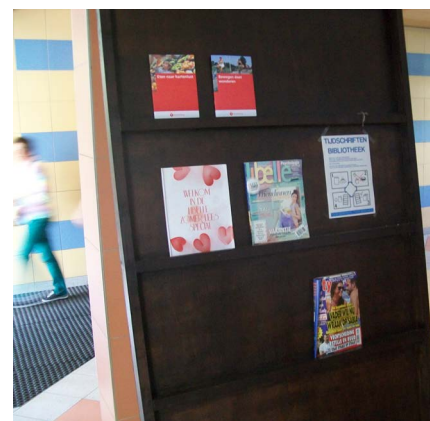
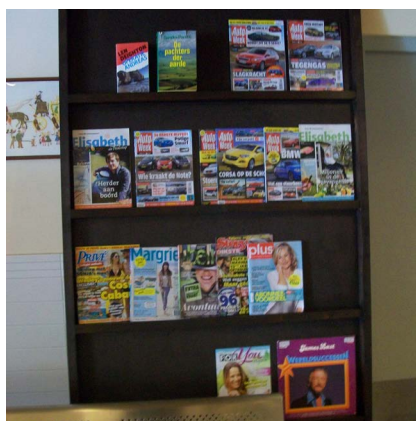
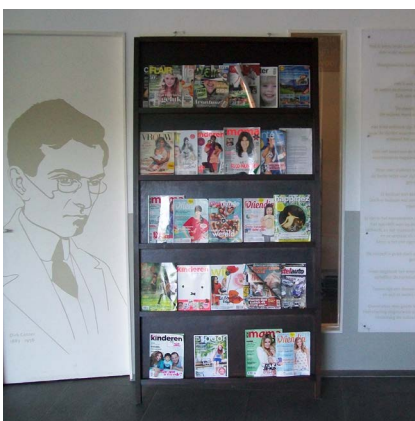
In de flats tekenen zich namelijk drie eigen profielen af die wel degelijk een verhaal vertellen over hoe de bewoners de bibliotheek omarmen:

Twee van de drie flats, De Gaechflat en Dirk Coster, blij-ken de kast inderdaad te zien als een leuke aanvulling op hun flat. Vanaf de eerste dag dat de kasten er staan

wordt hij frequent gebruikt en vindt er roulatie plaats. Uit participerende observatie en gesprekken met bewoners gedurende acht dagdelen blijkt dat zij plezier hebben in het lezen van andermans tijdschriften. In de Gaechflat, een seniorenflat, had de kast als het ware ‘concurrentie’ van een bibliotheekje op de eerste verdieping die door de bewoners wordt onderhouden. De tijdschriftenkast in de Gaechflat werd echter vanaf dag 1 goed gebruikt. De bewoners vulden de kast behalve met tijdschriften ook met folders, kookboeken, romans en vinyl elpees, en gaven er zo dus een eigen gezicht aan.

De positieve ontvangst van de kast kan in het Dirk Costerplein bovendien verklaard worden met de bekendheid van de kast. Het Dirk Costerplein diende, zoals gezegd, als testlocatie in 2012. De bewoners wisten tijdens mijn onderzoek al hoe de kast werkt. De bewonerscommissie van het Dirk Costerplein toonde zich opnieuw zeer betrokken bij de kast. Deze commissie droeg suggesties aan voor een (kleiner) formaat herontwerp en informeerde Master that Matter nadat de kast lichte schade had opgelopen. De eveneens zeer betrokken complexbeheerder heeft dit de zelfde week nog gerepareerd. De bewoners van de Gaechflat en Dirk Coster zien de ‘kast’ dus als iets van henzelf, niet als iets van de woningbouwvereniging. We kunnen dus stellen dat na de testperiode (april t/m september) de kasten kunnen blijven staan in deze twee flats. Door Masters that Matter is met de bewoners gecommuniceerd dat het na de testperiode hun kast is, en dat ze vrij zijn om hem bijvoorbeeld in een nieuwe laag verf te zetten.

Hoe anders is de kast ontvangen in de derde flat, De Merel. Op deze locatie is roulatie van tijdschriften en het plezier in de kast nauwelijks van de grond gekomen. In de eerste weken na plaatsing bleef de kast leeg en het aantal tijdschriften erin is tijdens mijn observatierondes niet boven de tien uitgekomen. Ter vergelijking: op één dag telde een



bomvolle kast in het Dirk Costerplein 42 tijdschriften. De kast in De Merel heeft zelfs lichte brandschade opgelopen doordat bij het pictogram over de werking van de kast een aansteker is gehouden. Wij hadden dat pictogram met uitleg over “de bedoeling” (zie bijlage 5) op de kast geplakt om het gebruik ervan te stimuleren. Hij stond immers al

de kasten in gebruik op de testlocaties in Delft, vlnr: Dirk Coster, De Gaechflat (let ook op de boeken en de LP), De Merel (hier nog zonder brandbeschadiging).

enkele weken leeg.

Uit gesprekken met bewoners in de hal en bij de lift kwam een aantal redenen voor het non-gebruik naar voren. Zij hadden er “geen enkele behoefte aan” in deze “st*****kflat” (desinteresse en rancune), of zij begrepen niet waarvoor de kast diende (taalbarrière: een aanzienlijk deel van de gezinnen in de flat zou het Nederlands maar matig beheersen). Mogelijk is vanwege deze taalbarrière ook de gebruikersenquête niet gelezen. Aan alle bewoners van de drie flats is deze uitgereikt als introductie op de plaatsing van de kast. Vanuit De Merel is er geen enkele enquête teruggekomen, een absolute non-respons. Verwarring over de functie van de kast in De Merel ontstond ook doordat er tijdens de test gewerkt werd aan de liften in de centrale hal. De tijdschriftenkast stond daardoor uiteindelijk volledig ingekapseld door houten panelen. Daardoor leek het alsof de kast eigendom was van de aannemers, vertelden bewoners mij.

De kast stond inderdaad niet in de looplijn vanuit de lift, waardoor hij misschien wat lastiger zichtbaar was. Meer nog dan de exacte plaats kan de eerder genoemde desinteresse voor de directe leefomgeving een verklaring zijn waarom De Merel geen eigen draai geeft aan de kast. Tijdens mijn gesprekken met veelal autochtone bewoners kwam veelvuldig de relatie met allochtone medeflatbewoners ter sprake. “Ze zeggen geen gedag” of “ze begrijpen je niet”. Let wel: dit is eenrichtingsverkeer, autochtonen die over allochtonen spreken. Volgens de complexbeheerder is De Merel niet de juiste flat voor een interactief gebruiksvoorwerp als de tijdschriftenbibliotheek. Het zou de betrokkenheid van bewoners bij hun leefomgeving niet vergroten, omdat “er geen cohesie is in de flat” en “daaraan niets meer te redden valt”. De fietsenkelder bijvoorbeeld zou volgens de complexbeheerder een enkele keer zijn gebruikt als toilet. Exemplarisch voor deze desinteresse is ook het uiteenvallen van de bewonerscommissie. Deze bestaat (bestond?) uit twee leden waarvan ik er een heb gesproken vlak voor zijn “vakantie”. Hij wist echter niet wie het andere lid was (lees: hij wilde dat niet vertellen).

De tijdschriftenbibliotheek in De Merel zou de betrokkenheid van bewoners bij hun leefomgeving niet vergroten, omdat er geen cohesie is in de flat en daaraan niets meer valt te redden.

Een detail van debeschadiging aan de kast in de Dirk Costerflat. De reparatie is door de bewoners zelf gedaan.



De drie testlocaties reageren dus elk anders op de plaatsing van de tijdschriftenbibliotheek. In twee flats werkt het en is er plezier in het lezen van andermans tijdschriften. In de derde flat wordt ronduit negatief gereageerd op de plaatsing. De vraag is of een score van 2 uit 3 voldoende is om het concept op meerdere plekken uit te rollen. Veel winst is te behalen door te communiceren dat de kast van de flatbewoners zelf is, niet van een bedrijf, gemeente of woningbouwvereniging. Ik heb opgetekend dat er dan als het ware ambassadeurs opstaan die zorg willen dragen voor hun kast.



2 Achtergrond Project Sociale Kwetsbaarheid

De aanpak van sociale kwetsbaarheid is een beleidsveld dat al jaren op veel aandacht kan rekenen. Volgens Machielse (2011) heeft dit te maken met het vigerende overheidsbeleid dat participatie en zelfredzaamheid van burgers voorstaat. De beleidsmatige belangstelling voor sociale kwetsbaarheid moet verder worden begrepen vanuit de plaats die het heeft in de Wet Maatschappelijke Ondersteuning. Deze wet heeft tot doel de onderlinge betrokkenheid tussen mensen te bevorderen en te werkstelligen dat mensen zo veel mogelijk voor zichzelf en voor elkaar zorgen. Als burgers zelf geen oplossingen vinden voor hun problemen en als ook het eigen netwerk van familie, vrienden, bekenden en burens tekortschiet of ontbreekt, kunnen ze een beroep doen op professionals voor de benodigde ondersteuning (Tweede Kamer, in Machielse 2011).

Mensen zijn sociaal kwetsbaar en vatbaar voor een isolement als zij onvoldoende betekenisvolle contacten hebben, en geen netwerk hebben van waaruit zij steun/informele hulp kunnen aanboren. Een dergelijk tekort kan bijvoorbeeld zijn veroorzaakt door een plotselinge ingrijpende gebeurtenis of het gebrek aan sociale competenties. In het eerste geval gaat het om een abrupt voorval, zoals het overlijden van een dierbare naaste. Kwetsbaarheid door onvoldoende sociale competenties heeft daarentegen meestal een langere voorgeschiedenis. Hulp aan sociaal kwetsbaren is vanzelfsprekend complex. Dit komt door de heterogeniteit van de doelgroep en de relatieve onzichtbaarheid ervan. Niemand zal toegeven dat hij of zij sociaal kwetsbaar is, tot het moment dat het te laat is en men cliënt wordt in een web van professionele hulpverlening (Machielse 2011).

De wens die uit veel beleidsdocumenten over de participatiesamenleving spreekt, luidt dan ook om het beroep op professionele maatschappelijke hulp te beperken en preventief te handelen. De gedachte is dat bij een vroege signalering van kwetsbaarheid de kans groter is dat problematiek op meerdere levensterreinen uitblijft. Deze signaleringsfunctie zou bijvoorbeeld kunnen bestaan in de directe woon/leefomgeving van mensen. Te denken valt daarbij aan burens en/of kennissen.

Duidelijk is nu dat de aanpak van sociale kwetsbaarheid een gezamenlijke opdracht is voor een netwerk van verschillende stakeholders en dat maatwerk moet worden nagestreefd om recht te doen aan de complexe achtergronden van de problematiek. Hierbij kan ook worden gedacht aan de inzet van inventieve samenwerkingsverbanden. Een voorbeeld hiervan is de verbinding tussen bedrijven, lokale overheden en onderwijsinstellingen. Een dergelijk samenwerkingsverband werkt sinds 2010 aan de aanpak van sociale kwetsbaarheid in de gemeente Delft. De Tech-

Mensen zijn sociaal kwetsbaar en vatbaar voor een isolement als zij onvoldoende betekenisvolle contacten hebben, en geen netwerk hebben van waaruit zij steun of informele hulp kunnen aanboren.

Niemand zal toegeven dat hij of zij sociaal kwetsbaar is, tot het moment dat het te laat is en men cliënt wordt in een web van professionele hulpverlening

nische Universiteit Delft, GGD en het Rotterdamse bedrijf Masters that Matter zetten hun expertise in om een oplossing te bedenken waar een grotendeels preventieve werking vanuit gaat. Het resultaat daarvan is een ontwerp, de zogenaamde tijdschriftenbibliotheek. Dit concept heeft de afgelopen jaren een aantal testfases doorlopen waarbij het idee daadwerkelijk is omgezet naar de bouw van fysieke kasten. Die zijn in publieke ruimtes in enkele Delftse flats neergezet om vervolgens het gebruik ervan te monitoren. Echter is in beperkte mate gesproken met flatbewoners over hun gebruikerservaringen. Het door mij voorgenomen onderzoek tracht aan die behoefte tegemoet te komen.

Het centrale thema van dit onderzoek is welke impact de tijdschriftenbibliotheek heeft op de sociale structuur van een relatief kleine gemeenschap zoals een flat.



3 Beschrijving van het materiele object: de tijdschriftenbibliotheek

Zoals gezegd is de tijdschriftenbibliotheek de tastbare interventie waarmee geprobeerd wordt sociale kwetsbaarheid te verminderen. Het originele idee en ontwerp is van Xei Hulshoff, alumna van de faculteit Industrieel Ontwerpen aan de TU Delft. In haar thesis “A design project to decrease social vulnerability” (2012) doet zij verslag van het ontwerpproces. Een belangrijke voorwaarde voor het ontwerp was en is nog steeds dat het niet stigmatiserend moet werken. Door de tijdschriftenbibliotheek moet de gebruiker dus niet het idee krijgen dat er een probleem is met zijn of haar directe leefomgeving, of erger, dat er een probleem is met henzelf. Aldus moet de negatieve lading ‘sociaal kwetsbaar’ geheel uit het ontwerp gefilterd worden. Hulshoff heeft dit opgelost door de bibliotheek naar buiten toe te communiceren als een act of kindness (2012: 100). Deze geste of vriendendienst vindt plaats tussen, in theorie, sociaal sterken en minder sterken, in potentie dus iedere bewoner van een flat.

De werking van de tijdschriftenbibliotheek is als volgt. Bewoners kunnen hun gelezen tijdschriften beschikbaar stellen voor anderen door ze in een kast te plaatsen op een centrale plaats in de flat, bijvoorbeeld de liftenhal. Eventueel kunnen zij een persoonlijke boodschap schrijven in / op het tijdschrift. Het betreft dus een soort uitruilsysteem dat beoogt dat bewoners nieuwsgierig worden naar elkaar (meer dan nu in ieder geval), gemeenschappelijke interesses ontdekken en meer sociale contacten aangaan. Het open karakter van de kast is in het ontwerp van Hulshoff verder verankerd door het ontbreken van een afsluitingsmechanisme. Er zit dus geen glazen deur voor, en ook een sleutel is bewust achterwege gelaten. Tenslotte zou het open karakter van de kast moeten bijdragen aan het proces dat de flat de kast als het ware omarmt en zonder tussenkomst van externe partijen onderhoudt.

Er is om en aantal redenen gekozen om de tijdschriftenbibliotheek te situeren in juist de woonvorm flat. Een flat betreft een duidelijk afgebakend sociaal systeem. Ten tweede is een flat bij uitstek een stedelijke woonvorm, waar een zekere anonimiteit van het individu gewaarborgd is. De tijdschriftenbibliotheek beoogt potentieel kwetsbare mensen nu juist uit die anonimiteit te halen. Tenslotte voldoet een flat aan de eis van een zekere bewonersdichtheid zodat de uitruil van tijdschriften een bepaald volume kan bereiken.

Dat volume en de mutaties erin is voorts gedocumenteerd tijdens een tweede testfase. Industrieel ontwerper John van der Slik heeft als stagiair van de Technische Universiteit Eindhoven eveneens het gebruik van de kast bestu-

Een belangrijke voorwaarde voor het ontwerp is dat het niet stigmatiserend moet werken.

ge empirische onderbouwing ontbreekt. Mijn werk tracht daaraan tegemoet te komen maar kan, toegegeven, er ook niet voor de volle honderd procent aan voldoen. De reden daarvoor is dat niet vastgesteld kan worden dat de bewoners op de testlocaties sociaal kwetsbaar zijn. Ik ben geen welzijnsprofessional en kan niet op basis van het fysieke verkeer in de flats nu, peilen of de bewoners sociaal kwetsbaar zijn. En juist die vraag op de man af te stellen, levert geen waarheidsgetrouw antwoord op. Bovendien heeft een dergelijk benadering weer de stigmatiserende werking, die Hulshoff wil vermijden. Kortom, een zuiver wetenschappelijk model is dus zeer lastig te construeren. Dat model zou 1) gegevens moeten bevatten over het sociaal welbevinden van een representatieve groep flatbewoners op het moment dat er nog geen bibliotheken staan en 2) een effectmeting aan het einde van de looptijd van dit onderzoek, te weten september 2014.

In de praktijk is daarom een observerende aanpak gekozen, die weliswaar niet de aanvankelijk gewenste 'harde conclusies' kon bieden maar wel in kaart heeft kunnen brengen onder welke omstandigheden een kast überhaupt 'gaat werken'. Dit bleek veel te zeggen over de sociale cohesie in de flat.

De kasten staan sinds 31 juli in drie flats in Delft: het Dirk Costerplein, de Gaechflat aan de Mozartlaan en De Merel in het Poptahof.



4 Theoretisch kader

Omdat in dit onderzoek de vraag centraal staat wat de impact van een interventie is op een sociale structuur, is al vrij snel de link gelegd met een aantal andere algemene begrippen: sociale samenhang, sociale cohesie en leefbaarheid. In sociaal-wetenschappelijke literatuur is hierover een stortvloed aan inzichten beschikbaar.

Relevante literatuur

Sociale cohesie kent een sterk morele dimensie. Wie kan er immers tegen sociale cohesie zijn. Sociale cohesie is goed (auteurs Van Stokkom en Toenders 2010, p. 103 en verder). De auteurs bevragen in dit hoofdstuk de vooronderstelling dat sociale netwerken ertoe bijdragen dat burgers informele sociale controle op zich nemen. Volgens de auteurs is deze vooronderstelling weinig overtuigend.

Sociale cohesie in de publieke opinie (Schyns en Dekker 2008, p. 33 en verder).

Die publieke opinie luidt vaak dat Nederlanders met hun eigen situatie tevreden zijn, maar met hun directe leefomgeving, buurt, wijk en Nederland is veel mis.

'The strength of weak ties' (Granovetter 1973, p. 1360 en verder). Een theoretisch en wiskundig light-model over sociale netwerken waarbij de sterkte van interpersoonlijke relaties wordt uitgewerkt. Granovetter beargumenteert dat macroprocessen in een samenleving als de mate van politieke organisatie, sociaal (opwaartse) mobiliteit en cohesie, sterker dan destijds het geval was, verklaard kunnen worden vanuit een kleiner schaalniveau. Anders gezegd, hulpbronnen kunnen in een netwerk worden aangeboord, ook als er tussen personen A, B, C, D en E geen directe relatie is.

Concepten zoals zwakke bindingen, vluchtige ontmoetingen, terloopse contacten en publieke familiariteit. (Blokland 2009). Dit boek kan beschouwd worden als een Nederlandse evenknie van de theorie van Granovetter. De relatie met ons onderzoek naar de tijdschriftenbibliotheken is evident. Ik verwacht dat de tijdschriftenbibliotheken bij uitstek een aanleiding geven om dit soort terloopse contacten aan te gaan. De aanname is dat met die losse, korte ontmoetingen een basis *kan* ontstaan voor intensiever contact. Blokland (2009: 18) werkt dit uit door de 'ogen op straat', een term uit de thesis van Jane Jacobs (The death and life of the great American cities, 1961) aan te vullen met haar eigen bevindingen. Jacobs heeft met haar spraakmakende werk in de jaren zestig gesteld dat juist drukke straten met winkels en wonen en korte blokken voor prettige buurten zorgden. Sociale controle zou er vanzelf gaan: in zulke buurten hadden mensen hun ogen op straat, en zouden

Hulpbronnen kunnen in een netwerk worden aangeboord, ook als er tussen personen geen directe relatie is.

De aanname is dat met die losse, korte ontmoetingen een basis kan ontstaan voor intensiever contact.

De grootstedelijke omgeving wordt historisch gezien als bedreigend ervaren en de inrichting van ruimte sterk is ingegeven door anti-stedelijke sentimenten.

zij dus sociale controle uitoefenen. Hierin ging ze in tegen de trend van functiescheiding in de Amerikaanse steden. Blokland zet hiertegenover dat sociologen als Lyn Lofland (1998) stellen dat de grootstedelijke omgeving historisch gezien als bedreigend wordt ervaren en dat het inrichten van ruimte sterk is ingegeven door anti-stedelijke sentimenten. De reactie van ontwikkelaars en planners is om van de openbare ruimte zoveel mogelijk plezierige, esthetische ervaringen te maken en interacties te ontmoedigen in plaats van bevorderen (Lofland 1998: 97).

Dit duidt op een paradox; men zoekt naar sociaal prettige steden maar zoekt dit in het esthetische terwijl juist het contact ontweken wordt. De, weliswaar fraai vormgeven, woonomgevingen ogen vaak steriel en tonen daarmee juist het gebrek aan contact en leggen de sociale armoede pijnlijk bloot. Bovendien vallen vervuiling en vernieling in een steriele omgeving dubbel hard op en benadrukken ze daarmee een vermoeden van desinteresse van de medebewoners. Deze indruk bemoeilijkt een positieve houding naar de buurtbewoners. Het doorbreken van deze cyclus start dus bij een focus op het sociale contact.

Juist de recente hang naar functiemenging (waarvoor ook Jacobs pleitte) zoekt het contact op door de samenleving bewust door elkaar heen te laten lopen en de verschillende dagritmes van mensen bij elkaar te laten komen. Hiermee wordt het aantal contact momenten drastisch vergroot. (Tegenover het parallel laten lopen van dagritmes waardoor men feitelijk alleen in contact komt met diegene die hetzelfde dagritme hebben.)

Kritisch perspectief op buurtinterventies ter bevordering van de leefbaarheid

Lub (2013) doet in zijn studie Schoon, heel en werkzaam verslag van enkele jaren onderzoek naar buurt- en wijkactiviteiten. Hij bestudeert de aannames achter interventies zoals buurtsportactiviteiten, barbecues en de inzet van straatcoaches. Lub kiest ervoor om de aannames achter het beleid te analyseren omdat gedegen effectstudies over wat werkt in het sociale domein onder welke omstandigheid volgens hem in Nederland schaars zijn.

Over beleidsinterventies die bewonerscontacten trachten te stimuleren schrijft hij bijvoorbeeld:

“Er is geen wetenschappelijk bewijs dat frequentere en hechtere contacten tussen bewoners in achterstandswijken meer sociale controle opleveren en daardoor een gunstige invloed uitoefenen op de buurtleefbaarheid. Uit literatuuronderzoek blijkt weliswaar dat deze zaken met elkaar samenhangen, maar een causaal verband is niet aangetoond. Veel wetenschappelijk onderzoek wijst er zelfs op dat sociale cohesie eerder het gevolg is van een veilige leefomgeving dan de oorzaak ervan. Oftewel de kwaliteit van de contacten tussen bewonersgroepen en buurtinstanties is van groter belang voor de sociale cohesie dan tussen bewoners onderling.”

Oftewel de kwaliteit van de contacten tussen bewonersgroepen en buurtinstanties is van groter belang voor de sociale cohesie dan tussen bewoners onderling. Lub, 2013

“Bewonersplatforms die zich richten op meervoudige leefbaarheidsproblematiek dragen beperkt bij aan de oplossing van buurtproblemen. Soms neemt door de communicatie over en weer met overheidsdiensten het veiligheidsgevoel van bewoners toe. Maar feitelijke verbeteringen van de buurtleefbaarheid worden zelden geregistreerd. Dit lijkt vooral te worden veroorzaakt door botsende logica’s tussen de burgerpanels en professionele instanties. Ook zijn wijkbewoners niet altijd vanzelfsprekende ‘ogen en oren’ van de straat. Bewoners interpreteren wijkproblemen vaak uiteenlopend. Dit bemoeilijkt een effectieve bijdrage van burgers aan lokaal veiligheidsbeleid via inspraakorganen, omdat zij vaak nauwelijks met één stem kunnen spreken.

Dat termen als leefbaarheid en sociale controle niet als absolute termen gezien moeten worden is ook uit ons onderzoek in de drie flats te concluderen. Daar waar de tijdschriftenkast in het Dirk Costerplein en de Gaeghflat goed opgenomen werden, bleek juist in de Merel nauwelijks animo te zijn. Een meervoudige leefbaarheidsproblematiek is een genuanceerdere invulling van onze conclusie dat de tijdschriftenbibliotheek een zekere sociale ondergrens nodig heeft om te kunnen functioneren. Er moet sprake zijn van enige sociale samenhang en communicatie om op door te bouwen, de kast is niet in staat te creëren wat er niet is.

Sociale spiegeling/rolmodellen in de flat of wijk (auteurs Van Stokkom en Toenders 2010, p.125 en verder). Van Stokkom en Toenders spreken over bewoners met een hoge status. Deze mensen spelen een belangrijke sociale rol en verbinding tussen verschillende partijen. Ze zijn actief in het aanspreken en luisteren en weten daardoor goed wat er speelt in de omgeving. Juist in armere wijken zou informele buurtactie meer voorkomen dan in rijkere (Crenson 1983: 216).

Ook in onze onderzoeken rondom de Tijdschriftenbibliotheek is het belang van, wat wij noemen, ambassadeurs cruciaal gebleken. Dit zijn bewoners die zich verantwoordelijk voelen voor de flat en zich vaak ook actief bemoeien met de kast. Denk hierbij aan het plaatsen van meer tijdschriften dan andere, kleine reparaties aan de kast doen en zorgen dat tijdschriften netjes in de kast staan. Ambassadeurs waren bewoners die al lang in de flat woonden, die appartementen gekocht hadden in plaats van huur en vaak was de complexbeheerder ook erg betrokken.

Bewoners zouden gezien kunnen worden als consument van een wijk/leefgemeenschap of juist als co-producent van een wijk/leefgemeenschap. Doordat de Tijdschriftenkast door de flatbewoners zelf wordt onderhouden ontstaat de relatie als co-producent. Dit is relevant om te gebruiken in de communicatie.

Er moet sprake zijn van enige sociale samenhang en communicatie om op door te bouwen, de kast is niet in staat te creëren wat er niet is.

Doordat de Tijdschriftenkast door de flatbewoners zelf wordt onderhouden ontstaat de relatie als co-producent van een wijk of leefgemeenschap.



5 literatuurlijst

Blokland T. (2009) Oog voor elkaar. Veiligheidsbeleving en sociale controle in de grote stad. Amsterdam University Press: Amsterdam

Granovetter, M. (1973) The strength of weak ties. In: American journal of sociology. Volume 78, issue 6. University of Chicago Press: Chicago

Hortulanus R. en A. Machielse, (2003) Sociaal isolement. Een studie over sociale contacten en sociaal isolement in Nederland. Reed Business: Den Haag

Huygen A en F. de Meere (2008) Een literatuurverkenning naar de sociale samenhang in de Nederland. Verwey Jonker: Utrecht

Lub, V. (2013) Schoon, heel en werkzaam? Over het effect van interventies in het sociale domein. Boom/Lemma: Den Haag

Lupi, T. (2005), Buurtbinding. Van veenkolonie tot VI-NEX-wijk. Aksant: Amsterdam (sociale verbanden, bonding en bridging kapitaal)

Putnam, R. (2002) Democries in flux. The evolution of social capital in contemporary societies. Oxford University Press: Oxford. Onderwerpen idem, dus bonding en bridging kapitaal

Stokkom, van B. en N. Toenders (2010) De sociale cohesie voorbij. Actieve burgers in achterstandswijken. Pallas publications/AUP: Amsterdam. Kernbegrippen: bewonersparticipatie in lokale sociale netwerken, participatie en probleemoplossend vermogen

Vandewalle, T., L. Bradt en M Bouverne-de Bie (2013) Meer dan een technische uitdaging. Het in beeld brengen van maatschappelijke kwetsbaarheid in het JOP-onderzoek. Universiteit Gent: Gent

Zwaard, van der J. (2004). Zoek de verschillen! Sociaal kapitaal als basis voor sociaal beleid. PON: Tilburg.



Dirk Coster
1887 - 1956



6 Bijlage

Inhoud

- 1 - voorbeeld bewonersbrief
- 2 - voorbeeld enquête
- 3 - tijdsplanning
- 4 - ontwerp van de kast
- 5 - grafische uitleg van het gebruik van de kast

Voorbeeld bewonersbrief



Aan de bewoners van Dirk Costerplein

Zomerhofstraat 84
3032 CM Rotterdam

www.mastersthatmatter.com
info@mastersthatmatter.com

NL84TRIO0254737501
KVK: 55226302

onderwerp: Uw mening gevraagd
datum: juni 2014

Geachte bewoner,

Mijn naam is Matthijs Roelfzema, ik ben socioloog. Binnenkort wil ik bij u in de flat een vervolg maken op de Tijdschriftenbibliotheek (u ontvangt hierover binnenkort nog een brief). U kent dit misschien nog uit het verleden. Er heeft toen een paar maanden een kast beneden bij de liften gestaan waarin u uw gelezen tijdschriften kon achterlaten en waar u ook weer magazines uit kunt lenen om zelf te lezen.

Het is een makkelijke en prettige manier om uw flat wat persoonlijker te maken en een leuke manier om uw medebewoners wat beter te leren kennen.

Zoals gezegd hebben we de Tijdschriftenbibliotheek al eens eerder uitgeprobeerd bij u in de flat en de reacties toen waren erg positief. Maar als we eerlijk zijn, kan er nog veel verbeterd worden. We denken dat u kunt helpen bij die verbetering.

Ik kom daarom graag bij u langs om uw ideeën te horen. Wilt u meewerken aan dit onderzoek? Ik hoor het graag. U kunt mij bereiken via 06 53923393 (tussen 9u00 en 17u00) of matthijs.roelfzema@yahoo.com.

Met vriendelijke groet,

Matthijs Roelfzema,

in samenwerking met Woonbron en gemeente Delft

Voorbeeld enquête



Masters
that
Matter

1) algemeen

A: Uw naam (hoeft niet te worden ingevuld):

B: Uw adres (hoeft niet te worden ingevuld):

C: Uw gezinssamenstelling:

2) Contacten met medeflatbewoners

A: Waarover heeft u contact?

B: Indien er weinig tot geen contact is, waardoor komt dat volgens u?

C: Hoe beoordeelt u de sociale activiteit in uw woonomgeving? Deze is:

-Niet aanwezig

-Matig

-Gemiddeld

-Goed

-Zeer goed

D: Kunt u uw antwoord op vraag C toelichten?

3) Stellingen

A: Er zijn mensen in de flat met wie ik goed kan praten Ja/Nee/Soms

B: Ik doe af en toe iets voor mijn burens Ja/Nee/Soms

C: Er zijn mensen die mij echt begrijpen Ja/Nee/Soms

D: Ik ben tevreden met mijn burens Ja/Nee/Soms

E: Ik heb vertrouwen in mijn burens Ja/Nee/Soms

3) Stellingen

A: Er zijn mensen in de flat met wie ik goed kan praten Ja/Nee/Soms

B: Ik doe af en toe iets voor mijn burens Ja/Nee/Soms

C: Er zijn mensen die mij echt begrijpen Ja/Nee/Soms

D: Ik ben tevreden met mijn burens Ja/Nee/Soms

E: Ik heb vertrouwen in mijn burens Ja/Nee/Soms

Tijdsplanning

Tijdpad (gewenst): april tot en met augustus

April, fase 1:

- behoeftes peilen bij verschillende partners (9 april)
- kijken op de locaties. Dat zijn een flat op het Poptahof, een verzorgingscomplex op de Aart van der Leeuwlaan en een appartementencomplex op het Dirk Costerplein.
- mij verzekeren van toegang tot respondenten. Mogelijke middelen: mij introduceren als onderzoeker, of informeel in gesprek raken met bewoners van de flats. Om hen duidelijk te maken wat ik weten, kan ik een topiclijst hanteren. Een aangescherpte versie kan ook in latere fasen dienen als leidraad bij de interviews. Meedoen geschiedt uiteraard op basis van vrijwilligheid. Resultaten worden anoniem verwerkt.
- Enkele uren observeren op locaties, alleen als dit een vruchtbare methode is.

Mei, fase 1 en 2:

- opzetten theoretisch kader
- afnemen eerste interviews en verwerken resultaten hiervan.

4 t/m 25 mei:

- met Masters afstemmen van voortgang/ bijsturen.

Juni, fase 1 en 2:

- afname van interviews. Houdt rekening met mensen die op vakantie gaan.

Juli: fase 1 en 2:

- afname van interviews. Afronden als er verzadiging optreedt in het materiaal. Ik hoor geen nieuwe perspectieven meer.

Augustus, fase 3:

- verwerken resultaten en bijschaven theorie.
- Tweede helft augustus/begin september:
opleveren verslag in, bijvoorbeeld, boekvorm.

Tijdpad (praktijk): april tot en met december

April, fase 1:

- behoeftes peilen bij verschillende partners (9 april)
- kijken op de locaties. Dat zijn de Palmyraplaats in het Poptahof, een verzorgingscomplex op de Aart van der Leeuwlaan en een appartementencomplex op het Dirk Costerplein.
- mij verzekeren van toegang tot respondenten. Mogelijke middelen: mij introduceren als onderzoeker, of informeel in gesprek raken met bewoners van de flats. Om hen duidelijk te maken wat ik weten, kan ik een topiclijst hanteren. Een aangescherpte versie kan ook in latere fasen dienen als leidraad bij de interviews. Meedoen geschiedt uiteraard op basis van vrijwilligheid. Resultaten worden anoniem verwerkt.
- Enkele uren observeren op locaties, alleen als dit een vruchtbare methode is.

>> Zowel Palmiraplaats als de Aart vander Leeuwlaan bleken beheerd te worden door een bewonerscommissie en

deze hadden respectievelijk geen vertrouwen in een goede doorloop van de test (er was angst voor het verspreiden en in brandsteken van tijdschriften in de flat door de rondhangende jeugd) of kwamen te laat bij elkaar om een beslissing te kunnen nemen. Het Dirk Costerplan was bekend met de kast en wilde echter de kast behouden en niet kwijt raken zoals bij de vorige keer. Hde commissie hiervan overtuigen was voldoende om doorgang te vinden. Voor de twee eerste flats moest een alternatief gevonden worden. Hierdoor zijn de kasten pas op 31 juli geplaatst. In de tussen tijd is gewerkt aan het theoretisch kader.

Mei - juli:

- opzetten theoretisch kader
- opstellen bewonersbrieven
- opstellen enquetes

Juli:

- observaties in de flats
- afnemen interviews en verwerken resultaten hiervan.

vanaf september:

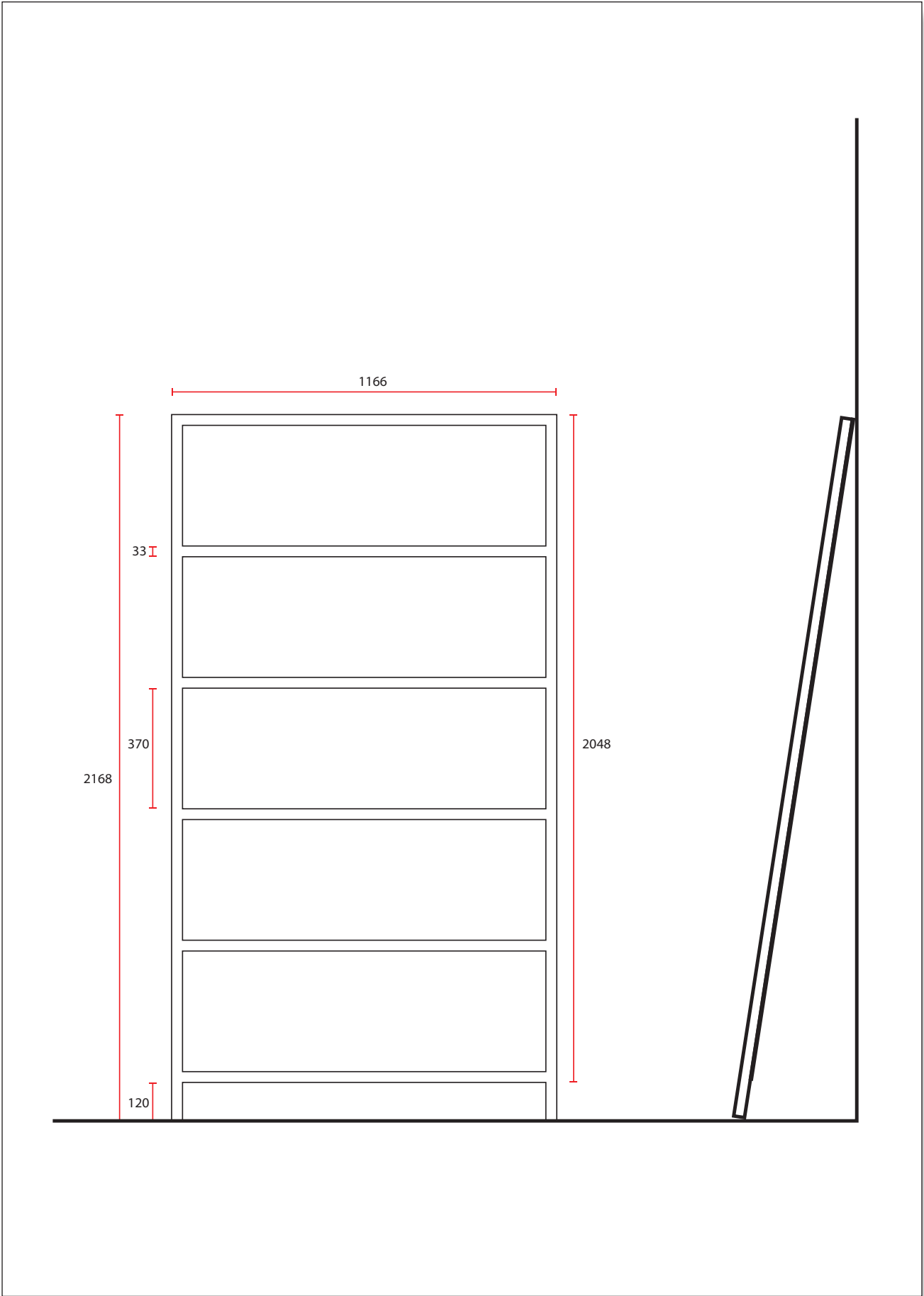
- verwerken resultaten en bijschaven theorie.

december:

opleveren project met presentatie en verslag.

Notitie: door de uitloop zijn de activiteiten meer uitgespreid dan aanvankelijk gepland. De verslaglegging is uiteindelijk in deeltijd geschreven (parallel aan een nieuwe dienstbetrekking). Dit heeft de doorloop beduidend opgerekt.

Ontwerp van de kast



TIJDSCHRIFTEN BIBLIOTHEEK

WAAR LAAT U UW OUDE TIJDSCHRIFTEN?

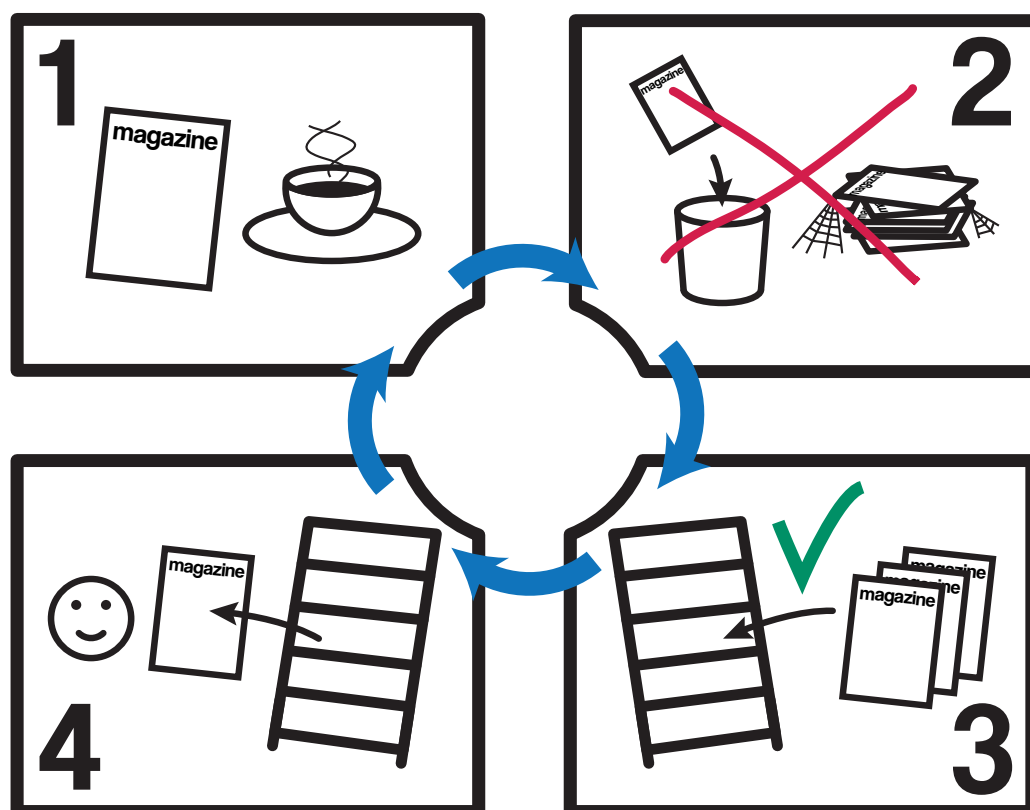
GOOIT U UW TIJDSCHRIFTEN ALTIJD BIJ HET OUD PAPIER

OF BELANDEN ZE IN DE KAST WAARNA U ER NIET MEER NAAR KIJKT?

DAT IS TOCH ZONDE!

IN PLAATS VAN TIJDSCHRIFTEN NA 1X WEG TE GOOIEN,

KUNT U ZE OOK DELEN MET ANDEREN; MET DE TIJDSCHRIFTENBIBLIOTHEEK



VOOR BEWONERS, DOOR BEWONERS

